

DOI 10.31558/2519-2949.2023.3.7

УДК 32:325.3(351)

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-3575-3139>

Узун Ю. В., Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

АРХІТЕКТУРА РЕГІОНАЛЬНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА В СИСТЕМАХ БАГАТОРІВНЕВИХ ВІДНОСИН

В статті здійснено аналіз комплексу інститутів, які реалізують функції представництва регіонів в умовах глобальної трансформації територіально-політичних систем. Зазначено, що глокалізація як специфічний процес другої половини ХХ ст. обумовила: 1) піднесення ролі регіонів різного масштабу в реалізації глобальної програми дій, орієнтованої на забезпечення потреб та прав людини, інтересів локальних регіональних спільнот, 2) посилення функціональної спроможності субнаціональних регіонів через зменшення дистанції політичної участі в наднаціональних інтеграційних макрорегіональних системах. В статті продемонстровано теоретико-методологічну основу формування нової архітектури глокальних політичних відносин, що конструюється на основі принципів: відмови від «методологічного націоналізму», що супроводжувалося визначенням в якості головного об'єкту досліджень – локалітетів, регіонів; заміни низхідної логіки аналізу (від держави до регіонів та локалітетів) висхідною (від систем самоврядування до національних систем та наднаціональних систем, подібних ЄС); обґрунтування політичного простору як результату співпраці суб'єктів соціальних відносин, які конструюють простір; обґрунтування нової територіальної та політичної структури систем характеристиками яких є: мережевість, деієрархічність, гетеротопічність, мультимодальність, здатність до ремодуляції та адаптації. Стаття будується навколо декількох проблем конституювання регіонального представництва в політичних системах: 1) співвідношення територіального та політичного контекстів регіонального представництва; 2) виборчих систем, які технічно забезпечують моделі представництва; 3) парламентського наднаціонального макрорегіонального представництва, яким кожен обраний регіон представляє себе в глобальному контексті міжнародних відносин; 4) парламентського та позапарламентського способів представництва субнаціональних регіонів. В роботі робиться висновок про процес інституціоналізації позапарламентських форм регіонального представництва, які приходять на заміну традиційній формі територіального представництва, представленій бікамералізмом. Сучасна логіка інституціоналізації будується на визнанні асиметричних функціонально-обумовлених форм представництва регіональних інтересів в мережах міжурядових структур, побудованих не стільки на основі моделі представництва, скільки на основі участі і координації.

Ключові слова: регіон, багаторівневі відносини, бікамералізм, парламент, субнаціональне та наднаціональне представництво, лобювання, порівняльний конституціоналізм, виборча система, права людини, територіальна політика.

Постановка проблеми

В 2027 році ЄС буде відзначати 70-річчя підписання Римських договорів, що обумовили трансформацію Європейської економічної спільноти в Європейську спільноту – утворення більш універсального характеру, і, одночасно, – 60 років з часів «просторової революції» в сфері теоретико-методологічного переосмислення значення поняття «політичний простір». За цей період в світовому масштабі відбулися кардинальні зміни, пов'язані з де(ре)конструкцією територіально-політичних систем на основі моделі, яку втілювала практика європейської інтеграції, як моделі інтеграції на основі регіональної співпраці, відомої як «Європа регіонів».

Сучасні програми дій як «Територіальний порядок денний на 2030 рік» ЄС 2020 року, як і Стратегія просторового розвитку, прийнята ООН, відома як «Порядок денний ООН на період до 2030 року для сталого розвитку» орієнтують на глобальну територіальну «політику на основі місця», розвиток поліцентричної моделі управління на основі функціональних регіонів, які сприяють

транснаціональній співпраці. Регіон отримав визнання в якості модульної одиниці територіально-політичної трансформації, і його інноваційний потенціал та наближеність до людини як бенефіціару перебудови визначається перспективною стратегією розвитку. Обидві програми дій визначають завданнями: посилення вторинних полюсів зростання, зміцнення регіонального інноваційного потенціалу та позицій регіонів в глобальних ланцюгах конкурентоздатності, протидія надмірній концентрації ресурсів, розвиток транс'європейських мереж та систем управління, вивільнених від надмірного тиску державних бюрократичних заборон [43].

Глокалізація (термін введений Р. Робертсоном в праці «Глокалізація: часопростір і гомогенність-гетерогенність» в 1995 р.) як процес де(ре)конструкції з другої половини ХХ ст. обумовила: 1) піднесення ролі регіонів різного масштабу в реалізації глобальної програми дій, орієнтованої на забезпечення потреб та прав людини, інтересів локальних регіональних спільнот, 2) посилення функціональної спроможності субнаціональних регіонів через зменшення дистанції політичної участі в наднаціональних інтеграційних макрорегіональних системах, 3) впровадження більш якісної системи представництва інтересів регіонів, що, в тому числі, проявилось в дискурсі щодо багаторівневості управління та поліцентричності врядування (концепції: «фрагментації» Джеймса Розенау; FOCJ, тобто «functional, overlapping, competitive jurisdictions», розроблена Б. Фреєм та Р. Ейхенбергером; «фрагментації юрисдикцій» Дж. Раггі; MLG, тобто «MultiLevel Government» Г. Маркса та Л. Хугге та інших [43, с. 120–125].

Формування нової архітектури регіонального представництва в системах багаторівневих відносин вимагало нової **теоретико-методологічної основи**. «Просторова революція» 60-х років ХХ ст. цю основу підготувала [43, с. 25–41].

Нова архітектура глокальних політичних відносин конструюється на основі: 1) *відмови від «методологічного націоналізму»*, що супроводжувалося визначенням в якості головного об'єкту досліджень – локалітетів, регіонів як мультимодальних просторових одиниць в системі просторової реконструкції (праці І. Лакоста, Г. О'Туатайла, Б. Хеттне та Ф. Содербаума, Дж. Ларкінсоната ін.); 2) *заміни низхідної логіки аналізу (від держави до регіонів та локалітетів) висхідною (від систем самоврядування до національних систем та наднаціональних систем, подібних ЄС)*, коли локальний рівень ТПС став об'єктом спеціальних досліджень, ключовим поняттям яких стало «місце» як безперервний політизований процес розвитку (праці Ед. Кейсі 1997 р., Р. Сека, Е. Соія (Соджа), І-Ф. Туана, Дж. Егню, Г. О'Тоала, С. Корбріджа, М. Кітінга) [43, р. 57]; 3) *обґрунтування політичного простору як результату співпраці суб'єктів соціальних відносин, які конструюють простір*, а досліджуються на основі акторно-мережевого аналізу (праці Б. Баді, Ж. Леві, Е. Рельфа, Ф. Жіро і Б. Антема, та інших); 4) *обґрунтування нової територіальної та політичної структури систем в умовах глокалізації* – ідеології розвитку локалізму в умовах глобалізації та транснаціоналізації, що обумовлює переосмислення концепції абсолютного суверенітету на користь концепцій «делегованого», «дуального», «розділеного», «перфорованого» суверенітету (І. Дукачек); виникнення концепції «кінця території» (Б. Баді) [43, р. 38–61].

Сьогодні, проблема регіонального представництва досліджується в працях авторів (А. Маламуд та Л. де Соуза [25], М.Б. Ріттбергер, Р. Корбетт, С. Хікс, Т. Рауніо та Р. Скаллі [17], С. Скерроу [37]), які аналізують форми наднаціонального регіонального представництва, а саме те як регіон презентує себе на міжнародній арені, створюючи регіональні інститути парламентського представництва та суміжні інституції, які сприяють представництву консолідованих макрорегіональних інтересів. Важливе питання в цьому контексті – питання включення регіонів національних держав, що мають особливий статус в системі наднаціональної макрорегіональної інтеграції. Це питання визнання наявної асиметрії політичної та територіальної інтеграції, які найяскравіше ілюстровані особливостями територіальної інтеграції в ЄС та формуванням Європейського парламенту, а в теоретичному контексті відомі як проблеми детериторіалізації політичних процесів інтеграції (праці Н. Папастергіадіса [30], М. Гюїсманса [18]).

З іншого боку, регіональне представництво досліджується в контексті субнаціонального регіоналізму, коли автори аналізують формування законодавчих легіслатур на рівні субнаціональних одиниць через реформи деволюції, децентралізації, орієнтовані на розвиток політичного автономізму (праці В. Дженнінґса та Г. Стокер [20], Д. Дяджа [21], М. Кітінга [22], М. Кенні [23], М. Морана [27]). Водночас, субнаціональне представництво досліджується в контексті проблем ефективності бікамералізму як традиційного територіального представництва в національних парламентських системах і більш сучасних варіантів міжкурядової кооперації (праці Ф. Палермо [29],

Т. Пфістерера [31], Й. Пуар'є, Ш. Сондерс та Дж. Кінкейда [32], А. Рефельда [35], І. Руджіо [36], К. Штольца та Е. Лінкарта [39], Дж. Цебеліса [41] та інших).

Метою дослідження є визначення особливостей конституювання архітектури регіонального представництва в сучасних системах багаторівневих відносин. Стаття будується навколо *декількох проблем* конституювання регіонального представництва в політичних системах: 1) співвідношення територіального та політичного контекстів регіонального представництва; 2) виборчих систем, які технічно забезпечують моделі представництва; 3) парламентського наднаціонального макрорегіонального представництва, яким кожен обраний регіон представляє себе в глобальному контексті міжнародних відносин; 4) парламентського та позапарламентського способів представництва субнаціональних регіонів.

Територіальний та політичний контексти регіонального представництва

Мало акцентованою в дискурсі, але значимою основою нової логіки трансформації територіально-політичних систем в другій половині ХХ ст. став принцип «просторового розвитку». Він замінив собою раніше домінуючий принцип «територіальної присутності». Така заміна супроводжувала процеси деколонізації другої половини ХХ ст. і, одночасно, впроваджувала детериторіалізацію нової європейської політичної єдності. Тепер відносини Європейської Економічної Спільноти з віддаленими неєвропейськими територіями – особливими регіонами держав-членів будувалися не стільки на принципі територіальної присутності (в т.ч. економічної та ринкової), скільки на принципі політичної участі.

Впровадження нового мислення та оновленої логіки конструювання систем політичних відносин посилило розмежування територіальних та політичних процесів та розрізнення понять: 1) *територіальний простір* (сьогодні втрачає значення абсолютної умови політичного процесу); 2) *національний простір* (втрачає однозначний територіальний вимір і стає результатом політичного менеджменту і на це вказує політика залучення діаспор в актуальні політичні процеси); 3) *політичний простір* (визначається як: соціально-конструйована реальність; комунікаційне середовище; місце де локалізовано політичний процес) [43, с. 38–61]. Розмежування політичних та територіальних процесів було підтримано утворенням інтернет-простору, що нівелює територіальну відстань та сприяє утворенню позатериторіального простору комунікації. І це не може не впливати на баланс територіального та політичного контекстів в розвитку регіонального представництва. Водночас, незважаючи на визнання незворотності процесів детериторіалізації політичних процесів як у межах національної держави, так і за її межами в працях М. Кітінга [22, с. 1–15], А. Аппадурія [3], Н. Папастергіадіса [30], дослідники територіальної політики зазначають, що «територія» залишається фундаментальним чинником соціального та політичного життя, який «структурує та надає значення соціальним факторам всюди» [22, р. 4]. Головним ефектом є «комбінація інших факторів у певному місці», а отже, це «більше, ніж просто сума його частин» [22, с. 5]. Цей ефект можна спостерігати на різних просторових рівнях від мікрорайонів до сіл, селищ, міст, регіонів, націй без громадянства, аж до штату та за його межами. Отже, політичний та територіальний контексти політичних процесів і в т.ч. представництва регіонів, з одного боку, взаємодоповнюють один одного, а з іншого боку – перестали бути взаємозалежними.

Детериторіалізація політичного процесу є результатом формування складних політичних систем подібних ЄС, де розвиток політичного простору випереджає процес трансформації територіальної морфології, що проявляється в розширенні політичних прав участі на наднаціональному рівні ЄС і збереженні цenzів та національних рівнях, і коли політика держав-членів ЄС щодо їх неєвропейських регіонів демонструє специфічну політику «включення» (існування порогів політичного «включення» та політичної участі), асиметричні практики щодо статусів та прав, дію системи відносин в форматі подвійної асиметрії [43, с. 152–153].

Позаєвропейський простір ЄС не співпадає з позаєвропейським простором держав ЄС. Поза межами географічної Європи існують тридцять дві (32) території держав ЄС, щодо яких ЄС впроваджує спеціальну політику, передбачену в Договорі про заснування Європейської Спільноти 1957 року і закріплену в Договорі про функціонування Європейського Союзу 2007 року. Ці території розділені на три категорії: I. 9 найбільш віддалених зовнішніх регіонів (Outermost Regions (OMR)). 1.1. Азорські о-ви та Мадейра (Португалія), 1.2. Канарські о-ви (Іспанія), 1.3. Території Франції: Французька Гвіана, Гваделупа, Мартиніка, Сінт-Мартен, Майотта, Ла Реюньйон. Всі ці території визнані частинами ЄС, хоча мають додаткові вигоди від адаптацій та виключень, що діють для них в актах ЄС [11; 43, с. 152–153]; II. 13 заморських країн та територій (Overseas Countries and Territories (OCT)), що не є частинами ЄС, хоча співпрацюють з ЄС через Асоціацію заморських країн

та територій – є залежними територіями з особливими відносинами з однією з держав-членів ЄС. Серед них: Гренландія (країна в складі Королівства Данія); території Франції: Нова Каледонія; Французька Полінезія; Південні та Антарктичні території Франції; о-ви Уолліс та Футуна; Сен-П'єр та Мікелон; Сен-Бартельмі; а також Карибські території Королівства Нідерландів: країни Аруба, Кюрасао, Сінт-Мартен і три муніципалітети: Бонайре, Саба, Сен-Естатіус; *III. території, що мають «особливі відносини» з ЄС, не входять до складу ЄС, але щодо яких ЄС має спеціальні положення.* Це: території Іспанії – міста Сеута та Мелілья; територія Фінляндії – Аландські о-ви; територія Данії – Фарерські о-ви; території Італії – муніципалітети Лівіньо та Кампйоне-д'Італія; території Німеччини – о-ви Гельголанд та місто Бюзінген-ам-Гохрейн; території Греції – Монастирської республіки Афон; території буферної зони ООН на Кіпрі.

Ситуацію подвійної асиметрії в системі інтеграційних відносин в ЄС демонструє, наприклад, ситуація, при якій всі регіони Нідерландів в Карибському басейні (і «країни», і «муніципалітети») не включені до територіального складу ЄС, а відтак, на них не поширюється законодавство ЄС. Водночас, Закон про нідерландське громадянство застосовується до всіх Карибських регіонів Королівства, а відтак на них поширюється і європейське громадянство і вони *можуть голосувати на європейських виборах, формуючи Європейський парламент.* Хоча це право вони отримали лише після рішення Європейського Суду 2006 р., коли Суд встановив, що держава має усунути дискримінацію громадян, які проживають не на європейських територіях. В 2006 р. Закон «Про вибори» був змінений і розширив обсяг виборчих прав на рівні ЄС на всіх громадян, які проживають на Карибських островах. Водночас, нідерландські громадяни з Аруби, Кюрасао та Сінт-Мартену не представлені у двох палатах парламенту самих Нідерландів. Стаття 1 Закону «Про вибори» визначає, що «члени Палати представників Генеральних штатів обираються громадянами Нідерландів, за виключенням тих, хто в день голосування має фактичне місце проживання в Арубі, Кюрасао та Сінт-Мартені. Це виключення не поширюється на громадян Нідерландів, які проживали в Нідерландах не менше 10 років, а також на нідерландців, які працюють на державній службі в Арубі, Кюрасао та Сінт-Мартені» [43, р. 251]. Отже, парадокс полягає в тому, що громадяни Нідерландів мають виборче право на рівні ЄС (можуть обирати представників в Європарламент), але не мають право бути представленими на рівні національного парламенту Нідерландів, при тому, що вони є громадянами «країн», які визначені «частинами Королівства Нідерландів». При цьому, громадяни «муніципалітетів» з того самого регіону Карибського басейну мають виборче право на національному рівні в Нідерландах і можуть обирати представників в парламент Нідерландів, а також можуть брати участь у муніципальних виборах в метрополії, за умов якщо є резидентами метрополії останні 5 років.

Отже, розвиток політичного простору ЄС випереджає процес трансформації територіальної морфології, що проявляється в розширенні політичних прав участі на наднаціональному рівні і збереженні цензів та національних рівнях.

Іншим *прикладом детериторіалізації* є нова політика ряду країн Європи, яка орієнтована на залучення в політичний (а у випадку, наприклад, з Угорщиною і електоральний) простір національні діаспори, що нівелює територіальний чинник як базовий для утворення політичної єдності та інтеграції.

В обох випадках, процес детериторіалізації виводить на авансцену або наднаціональний тип регіону, або субнаціональний. Політичний контекст стає домінуючим, підтримується ідеологією локалізму, муніципалізму, де локалітет розуміється як самодостатня основа для політичного розвитку, а основна категорія – «місце» – визначається «не як локус (не як розміщення), а як топос, тобто самодостатній політичний процес розвитку». В обох випадках – регіон визначається як мультимодальна одиниця і бенефіціар деконструкції. Ключовим учасником обох систем: 1) наднаціональної, макрорегіональної та 2) локальної, субнаціональної, – стає не громадянин як носій національного ексклюзивного громадянства, а резидент, який в логіці постійного руху капіталів, товарів та робочої сили гарантовано зберігає права учасника політичної системи. Гарантії останнього розвиває ідеологія «ефективного громадянства» в ЄС [44].

Макрорегіональна інтеграція та наднаціональне представництво регіонів

Формування та репрезентація макрорегіональної інтеграційної єдності відбувається шляхом утворення простору для підтримки комунікаційного середовища. Уявний простір політичного діалогу інституціоналізується як форум, асамблея, парламент. Останній традиційно сприймається як інституціоналізована форма: 1) політичного діалогу та взаємодії; 2) територіального представництва.

В той же час, розвиток інших парламентських функцій (законотворчої, контролюючої, стримуючої) з одного боку стає свідченням розвитку самої політичної (інтеграційної) системи, а з іншого боку впливає на якість такої інтеграції [21, с. 47].

Поглиблення взаємодії в системі міжнаціональних відносин у Віденську епоху перших міжнародних конференцій, першого Віденського протоколу щодо дипломатичних та консульських відносин, тощо, призвело в 1889 р. до першої міжпарламентської зустрічі в Парижі, яку утворили діячі пацифістського руху: француз Ф. Пассі та британець В. Рендалл Кремер, які зібрали депутатів із Бельгії, Данії, Франції, Угорщини, Італії, Ліберії, Іспанії, Сполученого Королівства та США. Тоді було утворено Міжпарламентський Союз, який об'єднує сьогодні 163 національних парламента та 10 регіональних парламентських асамблей, які є асоційованими членами [19]. В другій половині ХХ ст. парламентська форма взаємодії стала формою наднаціонального представництва макрорегіональних інтеграційних утворень.

В 1949 р. в Європі було утворено Парламентську Асамблею Ради Європи (ПАРЕ) до складу якої парламенти 46 держав-учасниць призначає представників. П'ять найбільших держав (Велика Британія, Італія, Німеччина, Франція представлені в ПАРЕ 18 членами, Іспанія, Польща, Туреччина, Україна 12 членами, мінімальне представництво – 2 члени від держави у маленьких країн (Монако, Сан-Марино, Андорра, Ліхтенштейн). Національна делегація має включати представників усіх партій, представлених в парламенті, і відповідати вимогам рівного представництва чоловіків і жінок. У цілому в ПАРЕ входять 306 членів і 306 «заступників». Особливим органом представництва регіональних інтересів в ПАРЕ є утворений в 1994 р. Конгрес місцевих і регіональних влад Європи, що представляє місцеві та регіональні влади держав-членів Ради Європи і є результатом інституційної еволюції: 1953–1956 рр. в ПАРЕ діяла міжнародна конференція, присвячена питанням місцевого самоврядування; з 1956 р. почала діяти Європейська конференція місцевого самоврядування. Конгрес складається з двох палат: Палати місцевих влад і Палати регіонів, і збирається три рази на рік. Відповідно до нової Хартії Конгресу 2007 р. він формується з представників муніципалітетів та регіонів, що обираються прямим голосуванням. Члени Конгресу групуються за національними делегаціями і за політичними поглядами. Участь делегацій підпорядковується принципу справедливого географічного розподілу, рівного представництва різних органів влади та політичних сил, а також однакового представництва чоловіків та жінок. Кожна держава-учасник має право на кількість місць у Конгресі, яка дорівнює кількості місць в Парламентській Асамблеї. Організоване таким чином представництво національних одиниць, регіонів та місцевих влад визначається «слабкою моделлю» представництва, оскільки залишається протопарламентською структурою, форумом, ніж інститутом влади – парламентом [25].

Першим наднаціональним парламентом сучасного типу вважається *Європейський парламент* (ЄП), який, за визначенням Римської угоди 1957 р., «представляє народи держав, об'єднаних у Європейському співтоваристві». Спочатку роль ЄП була подібна до ролі Парламентської асамблеї Ради Європи і в період 1952–1979 рр. ЄП діяв як форум делегацій, призначених від національних парламентів (78 депутатів), що забезпечувало домінування виміру саме територіального (від національної одиниці) представництва; мав обмежену консультативну функцію щодо пропозицій до їх ухвалення Радою.

Інституційна структура ЄП відповідала дизайну всіх західних регіональних і міжнародних організацій після 1945 року (рада, де приймалися рішення, та асамблея – символічна єдність національних членів – недавніх ворогів у війні. Історичний розвиток ЄП відбувся згідно з Єдиним Європейським актом 1986 р., коли інститут став приймати участь в законодавчому процесі разом з Радою ЄЕС (ініціювати, змінювати закони), хоча вищим законодавчим інститутом була Рада ЄЕС. Маастрихтський договір 1992 р. зрівняв у законодавчих повноваженнях Раду ЄС та Європарламент, і крім того, питання бюджету стали сферою, його відповідальності (ЄП ухвалює річний бюджет разом із Радою ЄС, контролює його виконання). Також, ЄП обирає Голову ЄК (за пропозицією Європейської Ради) і голову самого парламенту з числа депутатів на 2,5 роки [14].

В 1979 р. відбулися перші прямі вибори до парламенту на основі прямого *загального виборчого права* (це посилює політичний вимір представництва) та далі ЄП обирався кожні п'ять років. Якщо за Ніщцьким договором 2001 р. обиралися 736 депутатів, то за Лісабонським 2009 р. кількість депутатів була встановлена як 750+1 (голова, що не має голосу) Після Брекзиту кількість депутатів дорівнює 705. У виборах використовується принцип «дегресивної пропорційності»: «співвідношення між чисельністю населення та кількістю місць для держави-члена перед округленням до цілих чисел

повинна змінюватися відповідно до кількості населення так, щоб кожен член ЄП від більш густонаселеної країни-члена представляв більше громадян ніж кожен член Європарламенту від менш густонаселеної держави-члена і, навпаки, чим більше населення держави-члена, тим більше воно має право на більшу кількість місць у ЄП, – розподіл місць у ЄП має відображати демографічні зміни в державах-членах» [12]. При встановленому Лісабонським договором мінімумі територіального національного представництва в 6 осіб від держави, і максимумі в 96, Рішенням Європейської Ради на 2019–2024 рр. встановлено, що Німеччина (82,5 млн) має 96 місць, тобто 1 місце для 859 тис. мешканців, Мальта (400 тис. бо 0,4 млн.) має 6 місць, тобто 1 місце для 67 тис. жителів [12]. При цьому, кожна держава-член сама встановлює свою процедуру проведення виборів [10]. Наприклад, у Франції вибори до ЄП відбуваються за системою пропорційного представництва [15]. Місця розподіляються між списками, що набрали не менше 5% голосів за правилом найбільшого середнього і, при цьому, наприклад, закордонний округ складається з 3-х секцій: 1) Атлантичної (Гваделупа, Гайана, Мартініка, Сен-Бартельмі, Сінт-Мартен, Сен-П'єр-і-Мікелон); 2) Індійського океану (Майотта, Реюньон); 3) Тихоокеанської (Нова Каледонія, Французька Полінезія, Уолліс та Футуна). Кожен список, представлений у цьому окрузі, включає щонайменше 1 кандидата від кожної секції. Місця, виділені у виборчому окрузі кожному зі списків, потім розподіляються між секціями в порядку зменшення кількості голосів, отриманих кожним зі списків. Місця, відведені списку, розподіляються пропорційно до відсотка поданих голосів, отриманих списком у кожній секції. Після того, як цей розподіл зроблено, місця, що залишилися, розподіляються між секціями відповідно до правила найбільшого середнього [15]. А за законом Нідерландів члени ЄП обираються за тими самими правилами, які діють при виборах членів Палати представників Генеральних штатів – за пропорційною системою за списками партій (ст.У2 §2) [28]. При цьому активне виборче право за ст. В1 належить громадянам Нідерландів, за винятком тих, хто фактично проживає на Арубі, Кюрасао або Сінт-Мартені. Цей виняток не стосується громадян Нідерландів, які працюють на державній службі Нідерландів в Арубі, Кюрасао або Сінт-Мартені, а також їх голландського чоловіка(жінку), зареєстрованого партнера або супутника життя та дітей, якщо вони ведуть з ним спільне господарство [28]. В той же час три карибські муніципалітети – о-ви Бонайре, Сент-Естатіус, Саба утворюють єдиний виборчий округ.

Дизайн ЄП базувався на *інституційному компромісі міжурядового і наднаціонального прийняття рішень* і визнання елементом тристоронньої конституційної структури: 1) виконавча влада, яка ініціювала та впроваджувала політику; 2) асамблея, де політики обговорювали та приймали рішення; 3) судовий орган (Європейський суд), де рішення могли бути переглянуті (Європейський суд працює в балансі між трьома джерелами легітимності з конкуруючими інтересами (на вході в політичну систему): 1) інтересами та вимогами європейського народу, представленого в ЄП; 2) інтересами держав-членів, представленими в Раді; 3) інтересами спільноти, представленими в ЄК.

Компетенції трьох політичних органів – Комісії, Ради Міністрів і Європарламенту – взаємопов'язані і чіткий розподіл виконавчої та законодавчої влади не працює. Виконавчу функцію поділяють дві інституції: 1) Європейська комісія (наднаціональний орган, який призначається за спільною згодою держав-членів, але є незалежним від урядів, оскільки представляє інтереси спільноти, діє як «охоронець договорів» і залишається центром прийняття рішень); та 2) Рада міністрів (є міжурядовим органом, що складається з представників держав-учасниць і є форумом з обговорення їх інтересів). Хоча ці два органи називаються виконавчими, вони виконують і законодавчі функції. Комісія має майже монополію на законодавчу ініціативу та відповідає за управління спільною політикою та моніторинг застосування законодавства, і може приймати рішення (самостійно або за дорученням Ради), надавати висновки та рекомендації. Рада має широкі повноваження щодо прийняття рішень: може ухвалювати регламенти, директиви, укладати угоди, договори (обговорюються з Комісією), ділити бюджетні повноваження з парламентом. Але, на відміну від більшості європейських парламентських режимів, «європейський уряд» не походить від жодної більшості, представленої в ЄП, хоча ЄП має право відправити у відставку Комісію шляхом голосування недовіри більшістю у дві третини, може засновувати комісії з розслідування; запитувати членів комісії з будь-якого питання, що стосується спільної політики; приймати резолюції; проводити слухання. Проте обмежені законодавчі повноваження та нездатність виборців обрати європейську виконавчу владу через парламентську більшість пояснює низьку явку на євровиборах. ЄП має наглядові повноваження над «Брюссельським Макіавеллі» – системою агенцій ЄС, і приймає рішення про прийняття законодавства разом з Радою міністрів за допомогою процедури спільного прийняття

рішень. Водночас, і сам стає об'єктом впливу (лобізму та контролю), що обумовлює проведення спеціальної політики регулювання лобізму (з 1996 р. тут діє кодекс поведінки лобістів, з 2018 р. – Реєстр прозорості, який за міжінституційною угодою 2021 р. діє одночасно для ЄП, Єврокомісії та Європейської Ради) [13]. Адже, доктор Мартін Гюїсманс аналізуючи представництво в ЄП в 2023 р., робить висновок, що члени ЄП мали б представляти європейський народ, але, насправді, вони «стикаються зі стимулами для представлення більш вузьких регіональних економічних інтересів» [18]. Тим не менш, в 2003 р. С. Хікс, Р. Тапіо і Р. Скаллі зазначали, що «протягом півстоліття ЄП... був маргінальним для розвитку європейської інтеграції та політики ЄС... Але зараз парламент має значні законодавчі та виконавчі повноваження, і усі атрибути демократичного парламенту: партійні організації, високоорганізовані комітети, бюрократію та врегульоване лобіювання з боку регіональних та приватних груп інтересів. З європейської точки зору, ЄП все ще може бути органом, що розвивається, ..однак з точки зору аутсайдера ЄП є архетипом, з яким порівнюватимуть кожен наднаціональний парламент, оскільки він став моделлю для тих, хто візьметься за місію інституціоналізації регіональної інтеграції» [17].

Слідом за ЄС і інші інтеграційні союзи макрорегіонів утворили парламентські асамблеї. Наприклад, Латиноамериканський парламент (PARLATINO) є регіональною асамблеєю, що складається з представників 23 національних парламентів Латинської Америки та Карибського басейну (Аргентина, Болівія, Бразилія, Венесуела, Чилі, Колумбія, Коста-Ріка, Куба, Домініканська Республіка, Еквадор, Сальвадор, Гватемала, Гондурас, Мексика, Нікарагуа, Панама, Парагвай, Перу, Уругвай, Суринам, Аруба, Кюрасао, Сінт-Мартен) [24]. Не представлені в ньому карибські країни Королівства Нідерландів (Аруба, Кюрасао, Сінт-Мартен), Гаїті (франкомовна держава) та французькі заморські департаменти (Французька Гвіана, Гваделупа та Мартиніка). Заснована в Лімі (Перу) в 1964 р., асамблея була інституціоналізована міжнародною угодою в 1987 р., а з 1992 р. розташована в м. Сан-Паулу (Бразилія). Згідно ст. 13. Статуту асамблеї національні делегації включають до 12 членів – призначених національними парламентами пропорційно чисельності партій або парламентських груп. Якщо в делегації менше 12 членів, її члени можуть акумулювати до 4-х голосів кожен. Кворумом є абсолютна більшість [6]. Асамблея збирається раз на рік, не має повноважень приймати рішення, обмежується прийняттям угод, рекомендацій, а відтак, як і ПАРЕ є радше символічним органом консолідації, який також підтримує контакти з Європарламентом з 1972 р., Парламентом МЕРКОСУР з 2022 р., з парламентом Центральної Америки, з утворенням в 2019 р. парламентським форумом країн Африки, Латинської Америки та Карибського басейну (AFROLAC).

Парламент Центральної Америки (PARLACEN), утворений в 1991 р. на основі Декларації Ескіпула І, яку підписали президенти Центральної Америки, є дорадчим органом Центральноамериканської інтеграційної системи (SICA) [8]. Спираючись на Центральноамериканський спільний ринок, заснований у 1960 р., SICA було створено в 1991 р. як організацію, що об'єднує держави Центральної Америки: 8 держав – Беліз, Коста-Ріка, Домініканська Республіка, Сальвадор, Гватемала, Гондурас, Нікарагуа та Панама. Водночас, PARLACEN виключає 2 з них: Коста-Ріку та Беліз. SICA має наднаціональну судову владу – Центральноамериканський суд правосуддя, міжурядовий вищий орган – Центральноамериканські президентські зустрічі. Координацію системи здійснює Інститут Генерального секретаря. PARLACEN, який в 1991 р. формували 65 депутатів від 4х країн та 13 партій в скликання 2021–2026 рр. має 132 депутати, які представляють 6 країн та 31 партію. Депутатів обирають *прямими виборами кожні 5 років народами держав-членів* і кожна держава має право *обрати 20 представників*, а також направити 2-х призначених представників – екс-президентів і віце-президентів. PARLACEN *приймає рішення абсолютною більшістю голосів*, за винятком питань статуту (тут буде потрібна кваліфікована більшість). Кворумом є абсолютна більшість. Передбачені чергові (28 жотня щорічно) та позачергові сесії. Законодавча компетенція обмежується рекомендаціями, хоча інститут має право обирати, призначати та звільняти посадових осіб установ, що входять до SICA (ст. 5с Договору), вимагати звіти від органів SICA та давати їм рекомендації.

Андський парламент (PARLANDINO), заснований в 1979 р., створений в 1984 р. в м. Богота (Колумбія) став законодавчим органом Андської інтеграційної системи (AIS), яка базується на Андському пакті, підписаному Багатонаціональною державою Болівією, і Республіками Колумбією, Еквадором і Перу, і пізніше Венесуелою [2; 40]. Автори Картагенської Угоди взяли за основу дизайн структури ЄС: Комісію, Парламент, Трибунал правосуддя, Раду міністрів і

Президентську раду (засідала в 2019 р. перший раз за 8 років), ряд установ (фінансові, форуми) [1]. Проте компетенція та результативність цих регіональних інституцій відстають від відповідних в ЄС. Згідно з ст. 2-3 Договору про утворення Андського парламенту 1979 р. парламент проводить *щорічні сесії* і складається з представників народів *по 5 від кожної з договірних сторін, обраних на 2 роки відповідними законодавчими органами Договірних Сторін* [40]. Сучасний склад парламенту включає 30 осіб, яким гарантовано парламентський імунітет (в ст. 11), і які утворюють 5 комітетів. Депутати щорічно обирають Президента парламенту і всі рішення (угоди, декларації, рекомендації) *приймають кваліфікованою більшістю в 2/3 голосів*. Отже, його компетенція обмежена сферами: керування інтеграції; сприяння гармонізації законодавства між країнами-членами; забезпечення дотримання прав людини; координація національних парламентів; сприяння розвитку свідомості андської громади; формулювання рекомендацій щодо бюджету спільноти» [40]. Парламент координує політику в сферах екологічного, економічного, соціального розвитку, на що вказують, наприклад, Рекомендація «Заходи щодо зміцнення та сприяння розвитку: регіональна програма кооперативного сектору та солідарної економіки» 2023 р., тощо [33].

PARLASUR – парламент МЕРКОСУР (іспанська аббревіатура, що означає Спільний ринок Півдня – регіональне інтеграційне об'єднання, засноване в 1991 р. Асунсьйонським договором, що об'єднує 4 країни: Аргентину, Бразилію, Парагвай і Уругвай. Венесуела була членом в 2013-2017 рр. (зараз членство призупинено) [26;16]. Сам парламент є результатом інституційної еволюції, коли Спільна парламентська комісія, утворена в 2004 р. Рішенням Ради спільного ринку почала розробку Статуту Парламенту. До складу Комісії входили по 18 представників держав-учасниць, призначені національними парламентами від обох палат (кожна держава-член має двопалатний парламент). Комісія приймала рішення консенсусом, її головою становився представник однієї з 4-х держав за принципом ротації кожні 6 місяців. В 2005 р. була підписана Політична угода щодо утворення парламенту на основі справедливого представництва через демографічну асиметрію в об'єднанні (у Бразилії проживає 80% населення регіону, тому розподіл, за яким їй виділяється менше 50% місць, міг зменшити легітимність, а надання Бразилії понад 50% місць означало б, що вона одна матиме більшість, що могло нейтралізувати ефективне прийняття рішень) [25]. Парламент був утворений в 2006 р. В 2009 р. нова угода встановила *прямі вибори депутатів регіонального парламенту та виборчий принцип «дегресивної пропорційності»* [16], враховуючи демографічну асиметрію. Перші регулярні прямі вибори після переходу відбулися в 2014 р. Також, угода про інтеграцію Болівії до регіонального об'єднання передбачила, що до моменту завершення приєднання держава матиме 18 представників. Станом на липень 2023 р. до складу регіонального парламенту входять 126 депутатів: від Аргентини – 41 (4 партії), від Болівії – 10 (3 партії), від Бразилії – 38 (17 партій), від Парагваю – 18 (3 партії) та від Уругваю 19 (3 партії). Парламент *збирається щомісяця*, має розвинену систему комісій. Водночас, його компетенція не передбачає законотворчість, а лише координацію в цій сфері національних парламентів [9]. При парламенті діє Рада директорів, що складається з Президента та Віце-президента від кожної держави-учасниці, чий повноваження становлять 2 роки. Парламент має Секретаріати з організаційних, адміністративних, питань, з інституційних зв'язків, з міжнародних відносин з іншими інтеграційними системами (ЄС, Андське співтовариство, Тихоокеанський альянс тощо).

Ідея органу, який безпосередньо представляв би арабський регіон, розділений кордонами держав-учасниць Лігі Арабських Держав (ЛАД утворена в 1945 р. 22 державами Південно-Західної Азії, Північної та Північно-Східної Африки), обговорювалася з 1950х рр. В 1977 р. було створено Арабський міжпарламентський Союз (АІРУ), який діяв як форум. З 1980-х рр. АІРУ і Генеральний секретаріат ЛАД працював над створенням парламенту ЛАД. В 2004 р. держави ЛАД відправили по 4 представника від кожного національного парламенту до складу тимчасового парламенту ЛАД. В 2005-2012 рр. діяв тимчасовий парламент ЛАД, яка в Статуті визначила Арабський парламент (АП) офіційним інститутом ЛАД «щоб надати громадянам арабського світу право голосу поряд з голосом арабських урядів» [4]. Сьогодні АП збирається двічі на рік, і кожна сесія триває 2 місяці. Він структурований, має Президентство, Парламентське бюро, 4 комітети, Генеральний секретаріат. Прямих виборів в АП не існує, тому формується як і раніше як форум з числа обраних представників парламентів держав-учасниць. Члени АП не вважаються представниками своїх національних парламентів або урядів, а визначаються «представниками арабської нації», відтак мають вільний мандат.

Порівнюючи парламенти, які представляють наднаціональні макрорегіони, фактично здійснюється порівняння функціональної спроможності та міцності самих регіонів як інтеграційних

утворень. Наднаціональні інституції, подібні Європарламенту є результатом щільної інтеграції регіону і тому їх обсяг компетенції та законодавча влада відповідає вимогам субсидіарного перерозподілу повноважень між наднаціональним та національним рівнями. Інші наднаціональні парламенти залишається більшою мірою координаційними структурами, адже слабкою залишається і сама макрорегіональна інтеграція [25]. На відміну від Європарламенту, жоден розглянутий парламент не наділений законодавчою владою. Щодо легітимності контролю, то PARLACEN виділяється як єдиний в регіоні, що має будь-які – хоч і слабкі – повноваження щодо моніторингу інших регіональних органів.

Сукупно фактори рівня економічного розвитку, режиму та форми правління в державах-членах, моделі територіального та політичного представництва детермінують і сам інтеграційний процес, і легітимність утвореної наднаціональної системи – регіону, та інститути, які його представляють. На вході в політичну систему системоутворююча легітимність передбачає наявність у консолідованої інституції (в даному випадку – наднаціонального регіонального парламенту) приймати консолідовані законодавчі рішення (імперативи), а на виході з системи проявляється як контроль за їх виконанням через моніторинг інших інституцій та через контроль власної внутрішньої транспарентності.

Отже, з усіх інституцій, відомих як наднаціональні парламенти або сконструйованих таким чином, лише ЄП визначається як ефективний інститут влади. Інші більшою мірою є форумами, які координують відносини в наднаціональному регіоні та представляють ці макрорегіональні наднаціональні утворення. Що стосується якості представництва, то в усіх випадках враховується і політичне представництво, і територіальне. Перше забезпечується представництвом політичних партій національних парламентів, а друге – представництвом від держав-учасниць як територіальних політичних утворень. Очевидно, що політичний принцип у формуванні Європарламенту (ЄП) переважає над територіальним, оскільки цю інституцію формують в т. ч. громадяни територій держав ЄС які територіально не охоплені ЄС за специфікою угод про приєднання до ЄС. В усіх інших наднаціональних парламентах територіальне представництво превалює, хоча спостерігається асиметрія за членством в інтеграційній системі і парламенті цієї системи, як у випадку PARLACEN та SICA; PARLATINO; PARLASUR та MERCOSUR.

Щодо організації територіального представництва, то PARLACEN та PARLASUR, а також Європейський парламент формують склад шляхом прямих всенародних виборів, по-різному вирішуючи проблему демографічної пропорційності: або не враховуючи її (як у випадку з PARLACEN), або впроваджуючи принцип дегресивної пропорційності (Європарламент та PARLASUR). Перехід до прямих всенародних виборів вказує на прагнення посилити політичний контекст представництва. PARLATINO, PARLANDINO, Арабський парламент (АП) продовжують формуватися за моделлю форумів (їх склад формують делегації національних парламентів держав-учасниць), отже в цих випадках критерій територіальності (як представництва від колективу) превалює. В той же час, підкреслений «арабський» наднаціональний характер представництва в АП та закріпленний вільний мандат членів АП демонструє прагнення посилити політичний позатериторіальний контекст регіонального представництва

Локалізація та субнаціональне територіальне представництво

Паралельно процесу утворення наднаціональних макрорегіональних інтеграційних утворень відбувався процес політичної локалізації. Це супроводжувалося: 1) обговоренням розвитку та конвергенції моделей місцевого самоврядування; 2) реформами децентралізації в комплексі 4D (деволюція, дерегуляція, деконцентрація, дівестиція); 3) запровадженням стандартів вимірювання за допомогою індексів: локальної автономії, регіональної автономії, бюджетної автономії та децентралізації [43, с. 203–216].

В ЄС стали активними дві спеціалізовані регіональні платформи: 1) *Конференція європейських регіональних законодавчих асамблей ЄС* (Conference of the Regional Legislative Assemblies of the European Union, CALRE) створена з моменту прийняття «Декларації Ов'єдо» в 1997 р. [7], яка забезпечує участь регіональних законодавчих зібрань в рамках ЄС, шляхом укріплення їх зв'язків, підтримуючи принцип субсидіарності у відносинах з інститутами ЄС, особливо з Європейським Комітетом Регіонів. В 2018 р. Конференція CALRE прийняла «*Стратегію сталого розвитку європейських регіонів 2030*», для координації з програмою ООН «Порядок денний на 2030», та визначила 167 цілей сталого розвитку регіонів на основі «локалізації», заснувала премію «Зірки Європи» з метою висвітлення практик європейських регіональних асамблей, які покращують будь-який аспект чи сектор економічної, соціальної сфери життя їх територій та громад;

2) *Конференція європейських регіонів із законодавчою владою* (The Conference of European Regions with Legislative Power, REGLEG), яка є політичною мережею регіонів держав-членів ЄС, і до складу якої входять представники регіональних урядів. REGLEG – не офіційний інститут ЄС, створений з метою постійного зв'язку з представниками регіонів із законодавчою прерогативою заради досягнення активної ролі цих регіонів у ЄС. В ньому беруть участь 73 регіони з 8 держав-членів: усі 9 земель федеративної республіки Австрія; усі 5 регіонів та громад федерального Королівства Бельгія; Аландські острови – автономний регіон Фінляндії; усі 16 земель федеративної республіки Німеччина; усі 20 регіонів Італії; два автономних регіони Португалії: Азорські острови та Мадейра; усі 17 автономних громад Іспанії, а також Північна Ірландія, Шотландія та Уельс, три країни Сполученого Королівства, які втілили деволуційну децентралізацію [34]. Остання, за визнанням більшості дослідників, призвела до локалізації політичних процесів, де субнаціональні представницькі структури посилюють автономію в прийнятті рішень.

Наприклад, не зважаючи на виборчу систему, засновану на територіальному представництві і палату громад, Велика Британія до другої половини ХХ ст. презентувала себе як унітарна держава [38], хоча Р. Родс і писав, що саме поняття «унітарної держави» є «чорної дірою в політології», оскільки таких держав не існує [43, с. 185]. З 1970-х рр. британська політика зазнала периферійного націоналізму, а деволуція, визнана ліками від сепаратизму, привела до територіалізації і перетворила «однорідну» національну державу в регіонально диверсифіковану політичну систему з виборчими відмінностями та територіальним різноманіттям партійної системи. М. Моран підкреслив, що це підтвердило природну основу Вестмінстерської демократії: «вибори в територіально визначених виборчих округах» [27, с. 41], а М. Кенні зазначив, що «Після деволуції «англійськість» зазнала перегляду та політизації» [23]. Тому, сьогодні «моделі голосування у державі відрізняються не лише між націями, що входять до її складу» [38], а й між регіонами та населеними пунктами, і двопартійна система поступилася місцем різним партійним системам, що діють на різних рівнях влади [20; 35, р. xii]. Крім того, в 2022 р. дослідження К. Штольц і Е. Лінгарт довело «територіальну обмеженість мобільності політичної кар'єри внутрішніми національними кордонами частин Королівства», за винятком Уельсу, де 1/3 виборчих округів має депутатів, які народилися і отримали освіту за його межами, і глобалізованого Лондону, де 10% членів парламенту народилися за межами Великобританії. «Територіалізація політики Королівства означає, – за визначенням Штольц та Лінгарта, – що Шотландія (на додаток до Північної Ірландії) та Англія (і, меншою мірою, Уельс) стали різними державами... кандидати, виборці, партії розвивають різноманітне розуміння принципу територіального представництва..., що проливає світло на конституційні дебати щодо територіального устрою Королівства, що складається з чотирьох конституційних націй...» [39]. В рамках процесу законодавчої деволуції в 1998 – 1999 рр. відновили свою роботу регіональні парламенти Шотландії (обирається змішаною системою), Північної Ірландії (обирається системою єдиного перехідного голосу) та Уельсу (обирається змішаною виборчою системою).

Процеси законодавчої деволуції впливають на зростання кількості законодавчих асамблей та формування субнаціональних (прото)парламентів, яким передається право прийняття рішень в певних сферах. Так, в 2010 р. після зміни статусу Нідерландських Антильських островів, коли Аруба, Кюрасао та Сінт-Мартен отримали статус «країн» у складі Нідерландів, кожна країна утворила свій субнаціональний (в контексті) відносин з Королівством Нідерландів) парламент. Так само, реформи децентралізації у Франції вплинули на врегулювання ситуації в Корсиці, де в 1986 р. було утворено Корсиканську Асамблею і інші регіональні інститути, які представляють цю регіональну спільноту.

Традиційний інститут субнаціонального регіонального представництва – другі палати парламенту і, взагалі, інститут бікамералізму, сьогодні визнається малоефективним (таким, що «переродився», змінив природу). Сам інститут помилково визначався ознакою федеральних систем, хоча це не відповідає порівняльній конституційній реальності, оскільки бікамералізм притаманний і унітарним державам, наприклад, Франції, Італії, Іспанії, Норвегії, Польщі, Великій Британії). Бікамералізм визнавався інституційним компромісом, що гарантував субнаціональним одиницям участь у прийнятті в т. ч. законодавчих рішень в обмін на втрату ними певного обсягу суверенітету.

Джордж Цебеліс, досліджуючи інституційні компроміси, вказує на велику роль права вето. Він зазначає, що хоча Великобританія та Австрія формально є двопалатними системами, в обох системах нижня палата може остаточно відхилити заперечення верхньої палати, а тому обидві системи можуть бути класифіковані як однопалатні. Проте, Німеччина, з іншого боку, є змішаним

випадком: лише законодавство щодо федералізму потребує згоди обох законодавчих органів, але кількість таких законів, які вимагають згоди (законів про угоди – Bundesrat Zustimmungsgesetze), з часом зросла до понад 50%. Таким чином, залежно від проблеми кількість гравців інституційного вето в Німеччині становить один або два, і Німеччина іноді є однопалатною, а іноді двопалатною з точки зору інституційних акторів [41]. Отже, наявність другої палати не гарантує компромісу та належного представництва.

Італійський професор, дослідник порівняльного правознавства Ф. Палермо, відстоює думку, що «двопалатні системи, незалежно від їхнього складу та повноважень, непридатні для представлення територіальних інтересів у національному процесі прийняття рішень...» в т. ч. через «домінування політичного елемента над територіальним, неминуче підштовхуваним превалюванням демократичного елемента над територіальною легітимністю, оскільки панування демократичного елемента є фактично рисою сучасних конституціоналізму та парламентаризму», і що «субнаціональні організації прагнуть участі, а не представництва» [29, с. 50, 53]. Це, на думку дослідника, робить популярними альтернативні інститути, в яких представлено територіальні інтереси, в той час як другі палати визнаються неефективними і є тенденція переходу від двопалатності до двосторонності. Тобто замість того, щоб використовувати неефективні двопалатні інституції, сильні субнаціональні одиниці намагаються реалізувати свої вимоги через двосторонні інструменти.

«Невирішена дилема субнаціонального представництва, – робить висновок Ф. Палермо, – має мало спільного з архітектурою других палат, і полягає у напрузі між індивідуальним та колективним представництвом» [29, с. 50]. Мова йде про те як формуються другі палати національних парламентів: шляхом призначення від депутатських зібрань субнаціонального рівня (тобто – від колективів) чи шляхом прямих виборів населенням територій субнаціонального рівня (тобто – представництво індивідуалізоване і політизоване). Ця підміна функції та характеру представництва шляхом зміни логіки формування другої палати має назву «парадокс Медісона [29, с. 53].

Парадокс Медісона пояснюється ситуацією підміни природи територіального представництва політичним. Так, дизайн другої палати конгресу США – Сенату – був результатом прагматичної угоди – Коннектикутського компромісу 16 липня 1787 р. (компроміс Шермана) щодо утворення двопалатного законодавчого органу з пропорційним представництвом у нижній палаті (Палата представників) та рівним представництвом штатів у верхній палаті (Сенаті). Медісон стверджував, що Сенат після підписання Філадельфійської конституції 17 вересня 1787 р. отримає свої повноваження від штатів як політичних і рівноправних суспільств, а насправді він не розвинувся як інституція, що представляє інтереси штатів в конфедерації і цьому перешкоджає конституційний дизайн, який послабив зв'язок між штатами та їхніми представниками, оскільки Сенатори призначалися законодавчими органами штату лише до 1913 р., а скасування старих домовленостей вивільнило їх від територіальної залежності від їх виборчого округу. З 1913 р. на основі XVII поправки до Конституції Сенат формується шляхом прямих виборів на основі прямого виборчого права. Цей парадокс повторився у ряді федерацій, в т. ч. в Мексиці, Аргентині, Бразилії та ін. Винятком є австрійський Бундесрат (Федеральна рада), в який делегуються представники ландтагів відповідно до пропорційного розподілу партій (кількість представників, що направляються кожним ландтагом, визначається кількістю населення землі, варіюється від 3 до 12, кожні 10 років перераховується, зараз налічує 61 особу). Іншим прикладом є німецький законодавчий орган Бундесрат. Він представляє субнаціональні суб'єкти: уряди земель відряджають делегації (на чолі з головами урядів) в кількості від 3-х до 6 осіб, що залежить від кількості населення земель. Водночас, за рішенням Федерального конституційного Суду 1974 р. він не вважається другою палатою (оскільки будується як посольство: депутати схожі на послів, мають імперативний мандат і голосують узгоджено) [42]. Деякі критики вказують, що Бундесрат не правильно вважати інститутом територіального представництва, оскільки він представляє не інтереси територій, які завжди диверсифіковані, а уряди земель [36].

Альтернативою бікамеральному представництву є конституційно закріплене представництво окремих територій в однопалатних парламентах незалежно від чисельності населення території. Такий спосіб представництва передбачено для ряду автономних/особливих регіонів: 1) у Фолькетингу Данії, де по 2 місця зарезервовані для представників Фарерських островів і Гренландії хоча інші члени парламенту обираються за пропорційною системою; 2) в Едускунді – фінському парламенті, де гарантовано 1 місце для представника Аландських островів, який утворює фракцію «За Аланди»; 3) у парламенті Папуа-Нової Гвінеї, де гарантовані 4 місця для представників автономного

о-ва Бугенвіль; 4) в парламенті Танзанії, де з 2005 р. гарантовані 5 місць для представників, яких обирає Палата представників автономного Занзібару; 5) в парламенті Іспанії, де надані гарантії представництва містам Сеуті та Мелільї в Палаті Конгресу – кожному по 1 представнику, і гарантії представництва в Сенаті. Тут кожна провінція представлена 4-ма сенаторами; острівні провінції, що мають Кабільдо чи острівну Раду, обирають представників за правилом: від кожного з великих островів (Гран-Канарія, Майорка та Тенеріфе) обирають по 3 сенатори, а від менших (Ібіца-Форментера, Менорка, Фуертевентура, Гомера, Йерро, Лансароте та Ла-Пальма) – по 1 Сенатору. Окреме правило діє для міст Сеуті та Мелільї, які обирають по 2 сенатори. Крім того, Самоврядні Спільноти (17 автономій Іспанії) призначають по 1 сенатору та ще одного сенатора на кожен мільйон жителів. Призначення здійснюється Законодавчими Зборами (Legislative Assembly) або Вищим керівним корпоративним органом самоврядної спільноти, який гарантує належне пропорційне представництво [43, с. 215]; 6) в обох палатах парламенту Франції право на представництво гарантовано для особливих територій. В Національному Зібранні, склад 27 депутатів представляють заморські території: Реюньйон (7 представників), Гваделупа та Мартиніка (по 4), Французька Полінезія (3), Французька Гвіана, Майотта, Нова Каледонія (по 2), Сен-Бертельмі та Сінт-Мартен (по 1), Сінт-П'єр та Мікелон та Уолліс та Футуна (по 1). В Сенаті ці регіони представлені 21 сенатором [43, с. 241–242]. Квотне територіальне представництво в однопалатних парламентах є функціональним еквівалентом бікамералізму, але неминуче стає політичним.

Іншою альтернативою територіального представництва є урядові форми територіального представництва для зв'язку субнаціональних утворень і центру на урядовому рівні: 1) складаються з представників субнаціональних урядів, визначають субнаціональну політику, відповідають за її реалізацію; 2) включають представників національного уряду і є установами, які забезпечують і представництво, і участь, і координацію. Приклади є в традиційних федеральних системах, і в нових, деволуційних регіональних системах. Наприклад, в федеральних системах це: 1) Національна асоціація губернаторів – найстаріший (діє з 908 р.) форум губернаторів штатів, територій і Співдружності США, важливий для таких територій як «неінкорпорована організована територія» Пуерто-Ріко, яка інакше не була представлена у федеральних органах; 2) Рада урядів штатів США, діюча з 1933 р. – позапартійна регіональна організація, яка забезпечує координацію; 3) Рада урядів Австралії, яка діє з 1992 р., замінивши щорічну конференцію прем'єрів, і до складу якої входять голови урядів усіх рівнів Австралійської Співдружності: шість Штатів та дві території. Подібні інститути існують в інших федеральних системах : в Аргентині, Бразилії, Мексиці, Індії, Південній Африці, Малайзії [29, с. 57].

В державах Європи деволуційні зміни, розвиток автономізму та міжурядових горизонтальних та вертикальних відносин, поліцентричного та багаторівневого врядування базуються на ідеї функціонального (бюджетного) федералізму. У Швейцарії горизонтальне (міжкантональне) співробітництво особливо розвинене: конституційні реформи 2000 р. та 2008 р. закріпили право кантонів створювати спільні організації та інституції (були інституціоналізовані: Конференція галузевих міністрів, діюча з 1897 р.; Конференція кантональних урядів, діюча з 1993 р.; Палата кантонів, заснована в 2007 р. [31, с. 390]. В Австрії діє Конференція Президентів земель (збирається двічі на рік з 1970-х рр., і її статус формалізовано в федеральній конституції як суб'єкта законодавчої ініціативи, яку установа може подавати до федерального уряду (ст. 59b), і як учасниці дебатів Бундесрату (ст. 36.4), що дозволяє президентам земель брати участь у таких дебатах). Останнє є прикладом інтеграції виконавчої інституції з другою палатою, де уряд землі (його президент) є ланкою між другою палатою та субнаціональними одиницями. В Німеччині теж діє система міжурядових відносин: Рада стабільності (складається з федеральних міністрів фінансів та економіки та регіональних міністрів фінансів) забезпечує збалансованість федерального та регіональних бюджетів. Тоді як Бундесрат, як приклад «другої палати», не включає представників федерального уряду, і залишається лише інститутом представництва урядів земель, система міжурядових відносин забезпечує участь і координацію, більшу динамічність та ефективність.

У деяких випадках територіальний елемент закріплений у других палатах: або лише формально (Італія), або неефективно (Іспанія), або опосередковано (Бельгія) [29, с. 59–60].

В Іспанії неефективність Сенату, незважаючи на його конституційний мандат бути палатою територіального представництва (ст. 69 Конституції), призвела до створення широкої мережі конференцій міністрів, що об'єднують рівні уряду. Вся система міжурядових відносин базується на галузевих конференціях, де міністри чи службовці міністерств національного та субнаціонального

рівнів обговорюють питання, що становлять спільний регіональний інтерес, готуючи ґрунт для рішень, які мають прийняти офіційні (переважно законодавчі) органи. Такі конференції поступово створювалися з початку 1980-х рр. і наразі їх нараховується сорок сім в різних сферах держуправління. Подібна ситуація в Італії, де Сенат обирається на регіональній основі, але крім цього, це суто політична палата. Спроби реформувати Сенат шляхом перетворення його на «справжню» регіональну палату (посилити зв'язок з регіонами) зазнали невдачі. На цьому тлі були створені неформальні міжурядові конференції в 1970-х рр. В 1983 р. міністерським указом була інституціоналізована Постійна конференція між державою і регіонами. В Бельгії конституційні реформи щодо Сенату були частими, але жодна не перетворила його на територіальну палату, лише посилили його роль як палати мовних груп. Через етно-лінгвістичний розкол формальна співпраця між територіями, а також між рівнями влади завжди була обмеженою. Федеральна реформа 1993 р. та реформи 4D посилює асиметрію міжурядових форм співробітництва (їх нараховують сто) [29, с. 60]. Головним форумом субнаціональної участі є Виконавчий комітет – багатосторонній орган, що складається з федерального прем'єр-міністра, п'яти федеральних міністрів і шести субнаціональних міністрів, порівну розподілених між франкомовними та нідерландськомовними міністрами. Діють також міжміністерські конференції та кілька інших спеціальних органів [32].

Міжурядові відносини також розвиваються в ЄС і мають тенденцію до забезпечення більшого регіонального представництва на рівні наднаціональних інституцій ЄС. Наприклад, в ст. 23d (3) Конституції Австрійської Республіки визнається можливість, що регіони (землі) «можуть» бути представленими у справах ЄС на рівні Ради ЄС, тобто, федеральний уряд може вирішити покласти певні завдання на представника, запропонованого регіональними урядами і в залежності від профілю формації Ради ЄС [5; 43, с. 217]. Крім того, в ст. 23с Конституції Австрії визначено порядок формування представництва Республіки Австрія в Комітеті регіонів ЄС, за яким кожна з 9 земель пропонує по 1 представнику, а Австрійська Асоціація Союзу мість та Австрійська Асоціація Союзу громад мають запропонувати колективно 3 кандидатури [43, с. 217]. Спеціальний акт Бельгії 1980 р. теж встановив, що уряди Спільнот та Регіонів Бельгії можуть представляти Бельгію в Раді ЄС. Після підписання Маастрихтського договору федеральний уряд Королівства Бельгія та федеративні суб'єкти (три регіони: Фландрія, Валлонія, Брюссельський столичний округ та три спільноти: Фламандська, Французька, Німецькомовна) підписали «Угоду про співпрацю між Федеральною державою, спільнотами та регіонами щодо представництва Королівства в Раді Міністрів ЄС», яка координує політику ЄС між федеральним рівнем та федеративними утвореннями Бельгії, організовує представництво Бельгії в структурах Ради ЄС. В Німеччині участь 16 німецьких регіонів (земель) у справах ЄС регулюється ст. 23 Конституції з 1992 р., але, оскільки в Німеччині, як федерації, законодавчі повноваження розділені між федеральним рівнем та Землями, то у деяких сферах політики ЄС Землі є найважливішим органом влади, що може приймати рішення. Рівень участі у справах ЄС залежить від того, наскільки це стосується компетенції Земель або Федеральної Ради (Бундесрату). Договори про приєднання нових держав-членів ЄС або зміни до європейських договорів потребують схвалення Бундесрату. Домовленості детально викладені в «Законі про співробітництво між Федерацією та Федеральними Штатами у питаннях, що стосуються ЄС» (2009) та «Угоді між Федерацією та Федеральними країнами». В Конституції Іспанії (ст. 150) також вказується, що держава може делегувати Самоврядним Спільнотам на основі Закону свої повноваження (ч. 2 ст. 150), а з 1997 р. автономні спільноти беруть участь у засіданні Ради ЄС через регіонального міністра або його представника, коли вирішуються питання, що належать до їх компетенції, хоча принцип єдиного представництва Іспанії формально зберігається. Регіональне представництво обмежується формаціями Ради ЄС за сферами. Коли Рада ЄС обговорює питання, що належить до компетенції автономних громад, і у випадках, коли вони зайняли спільну позицію, регіональному міністру буде дозволено виступити (використовуючи мову Спільноти), якщо голова делегації Іспанії дозволить [43, с. 218].

Отже, окрім других палат на національному рівні або самостійних органів представницької влади на субнаціональному рівні, тенденцією в розвитку регіонального представництва є розвиток його альтернативних форм кооперації – багаторівневих, гібридних, які включатимуть в т. ч. представників виконавчих органів різного рівня. Очевидно, що коли певні території мають сильну регіональну ідентичність або інші фактори, які відрізняють її від решти країни, багатосторонні форуми стають малоефективними у задовільненні претензій на позитивну дискримінацію, оскільки такі форуми (другі палати чи виконавчі інститути участі) працюють за принципом більшості і не передбачають існування вето-гравців, якими бажають бути такі регіони.

Відтак, багатосторонні форуми не гарантують ефективність багаторівневих відносин. Тому сильні субнаціональні одиниці зацікавлені в двосторонніх інструментах для переговорів і співпраці з національним рівнем, а національний рівень визнає, що вони необхідні, і тому тенденцією стає визнання асиметричних практик територіально-політичних відносин [43, с. 211–119]. Наприклад, Національна стратегія сталого регіонального розвитку Швеції побудована на принципі : статус «регіону» в обмін на виконання того обсягу функцій, який відповідає регіональному рівню [43, с. 217]. Зростаюча привабливість двосторонніх відносин зумовлена: 1) неефективністю багатосторонніх форумів; 2) природною асиметрією між територіями; 3) політичною культурою змагальності, а не співпраці.

Висновки

Відмінною рисою сучасної системи глокальних відносин є те, що вона диференціювала глобальну єдність в територіально визначні, стійкі анклавні легітимного панування. Принципом глобального архітектурного проекту є «розчинення» і демонополізація національного рівня прийняття рішень при зміцненні наднаціонального та субнаціонального рівнів. Державно-національний рівень не відмирає, а демонополізується і деволуція, в .т. ч. законодавча деволуція через підвищення рівня політичного автономізму, стає основою цього процесу.

Регіони стають модульними одиницями ре(де)конструкції, головними її бенефіціарами: і регіони макрорегіонального наднаціонального рівня, і регіони субнаціонального рівня. Відповідно, зростає запит на форми представництва регіонів як суб'єктів глокального процесу та, водночас, підвищується динаміка реалізації цього запиту.

З другої половини ХХ ст. діє нова архітектура регіонального представництва як комплекс інститутів, які реалізують функції представництва регіонів в умовах глобальної трансформації територіально-політичних систем. Цей комплекс утворюють наднаціональні парламенти та протопарламентські інститути (асамблеї, форуми) великих інтеграційних утворень, подібні Європарламенту, Арабському парламенту, парламентам в Америці – PARLATINO, PARLANDINO, PARLACEN, PARLACUR, та ін., які формують вертикальні (з національними парламентами держав-учасниць) та горизонтальні (в системі міжпарламентського наднаціонального) – форми співробітництва. Вибірчі системи, які впливають на модель формування таких парламентів та «включення» територій (політичну чи територіальну), та інституціоналізовані функціональні можливості (наприклад, закріплене приймати закони або брати участь у консолідації законодавчої позиції) стають індикатором міцності та глибини регіональної інтеграції. Фактично, ці інститути (парламенти) детермінують право інтеграційних утворень позиціонувати себе як Регіони, конституують їх.

Не лише парламенти представляють регіони, але і регіони представлені в парламентах, де лобіюють відповідні інтереси. Субнаціональні утворення конкурують за право на диференціацію та позитивну дискримінацію, за право визнання в якості Регіонів в складних системах, які будуються на принципах багаторівневого управління та поліцентричного врядування. *З одного боку*, такі території ведуть боротьбу за право бути представленими на рівні національних парламентів: або в традиційних малоефективних системах бікамералізму, або на рівні однопалатних парламентів через впроваджені механізми позитивної дискримінації – квотування, резервування певної кількості місць. Вибір виборчої системи визначає тип представництва (з домінування політичного контексту, або з превалюванням територіального контексту), а також процес «переродження» принципу територіального представництва, відомого як парадокс Медісона. *З іншого боку*, субнаціональні території з визначною ідентичністю, також виборюють право отримати законодавчу прерогативу для власних органів територіального представництва, ряд з яких отримують статус субнаціональних парламентів, або в процесі деволуції – політичну автономію, яка надає їм статус вето-гравця – суб'єкта, який може скористатися правом вето щодо рішень (в т. ч. конституційних), які його стосуються.

Більш сучасними формами представництва стають альтернативні форми кооперації – багаторівневі, гібридні, які включатимуть в т. ч. представників виконавчих органів різного рівня, а також двосторонні інструменти для переговорів і співпраці з національним рівнем, з тенденцією визнання асиметричних практик територіально-політичних відносин, де статус визначається функціональним навантаженням в системі прийняття політичних рішень та управління через виконання цих рішень.

Ці альтернативні проекти в архітектурі багаторівневого регіонального управління обумовлюють заміну логіки ієрархічних відносин (з конкуренцією юрисдикцій) на мережеву (деієрархізовану,

побудовану на співпраці та асиметрії юрисдикцій), де державний рівень стає одним з інших. Регіональна взаємодія суб'єктів соціальних відносин конструє простір, який передбачає чисельні адаптації стандартів для територій, які позиціонують себе як Регіони, адже сучасна логіка інституціоналізації будується на визнанні асиметричних функціонально-обумовлених форм представництва регіональних інтересів в мережах міждержавних структур, побудованих не стільки на основі моделі представництва, скільки на основі участі і координації.

Нова архітектура представництва регіонів є компромісом для реалізації стабільності, оскільки стабільність політики зростає з кількістю гравців із правом вето, їхньою неконгруентністю (різницею в політичних позиціях) і внутрішньою згуртованістю кожного з них.

Бібліографічний список / References:

1. Acuerdo De Integracion Subregional Andino (Acuerdo De Cartagena). URL: <https://biblioteca-parlamentoandino.janium.net/janium/Referen/Acuerdo-de-Cartagena.pdf> (дата звернення: 03.07.2023)
2. Andean Parliament URL: <https://www.parlamentoandino.org/> (дата звернення 05.07.2023).
3. Appadurai, A. *Modernity at large: Cultural dimensions of globalisation*. Minneapolis: University of Minnesota Press. 1996. 229 p.
4. Arabian Parliament. URL: <http://www.alparlamanalarabi.org/> (дата звернення 05.07.2023).
5. Austria. The Federal Constitution; Law of 1920 as amended in 1929 as to Law No. 153/2004, 30.12.2004. URL: https://constitutionnet.org/sites/default/files/Austria%20_FULL_%20Constitution.pdf (дата звернення 11.03.2023).
6. Bylaws of the Latin American and Caribbean Parliament. URL: <https://parlatino.org/documentos/> (дата звернення: 03.07.2023)
7. CALRE. *Strategy for Sustainable Development of the European Regions*. 2018. URL: <https://www.calrenet.eu/working-groups/strategy-for-sustainable-development-of-the-european-regions> (дата звернення 17.03.2023).
8. Central American Parliament. URL: <http://www.parlacen.org.gt/>
9. Competencias El Parlamento del MERCOSUR. URL: <https://www.parlamentomercosur.org/innovaportal/v/150/1/parlasur/competencias.html>
10. EP. *European elections 2024*. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/749767/EPRS_ATA\(2023\)749767_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/749767/EPRS_ATA(2023)749767_EN.pdf) (дата звернення 05.07.2023).
11. EU. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union, Protocols Annexes to the Treaty on the Functioning of the European Union, Declarations annexed to the Final Act of the Intergovernmental Conference which adopted the Treaty of Lisbon, signed on 13.12.2007. *OJ. C 202/I*. 07.06.2016.
12. EU. European Council Decision (EU) 2018/937 of 28 June 2018 establishing the composition of the European Parliament. *Official Journal* of the EU. L 165. 02.07.2018.
13. EU. *Lobbying regulation – the EU mandatory transparency register*. 2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/lobbying-regulation-the-eu-mandatory-transparency-register.html> (дата звернення 05.07.2023).
14. European Parliament. URL: <http://www.europarl.eu.int/> (дата звернення 05.07.2023).
15. France. Loi n° 77-729 du 7 juillet 1977 relative à l'élection des représentants au Parlement européen. *Dernière mise à jour des données de ce texte : 27 octobre 2021* URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGISCTA000006085787>
16. Historia Parlamento Mercosur. URL: <https://www.parlamentomercosur.org/innovaportal/v/149/1/parlasur/historia.html>
17. Hix, S., Tapio R., Scully R. Fifty Years On: Research on the European Parliament. *Journal of Common Market Studies*. 2003. Vol. 41, Is. 2. P. 191–202.
18. Huysmans, M. Regional representation in the European Parliament: Parliamentary Questions on Geographical Indications. 26 April, 2023. 205 AB, Viale Romania. URL: <https://scienzepolitiche.luiss.it/seminar/2023/04/26/regional-representation-european-parliament-parliamentary-questions-geographical> (дата звернення 05.07.2023).
19. International Parliamentary Union. URL: <https://www.ipu.org/> (дата звернення 05.07.2023).
20. Jennings, W., Stoker, G. The divergent dynamics of cities and towns: Geographical polarisation and Brexit. *The Political Quarterly*. 2019. Vol. 90. P. 155–166.
21. Judge, D. *Representation: Theory and practice in Britain*. London: Routledge. 1999. 240 p.
22. Keating, M. *The new regionalism in Western Europe. Territorial restructuring and political change*. Cheltenham: Edward Elgar. 1998. 242 p.
23. Kenny, M. *The politics of english Nationhood*. Oxford: Oxford University Press. 2014. 320 p.
24. Latin American Parliament. URL: <http://www.parlatino.org/> (дата звернення: 02.07.2023).

25. Malamud, A., de Sousa, L. Regional Parliaments in Europe and Latin America: Between Empowerment and Irrelevance. in Andrea Ribeiro Hoffmann and Anna van der Vleuten (eds.), *Closing or Widening the Gap? Legitimacy and Democracy in Regional International Organizations*. Aldershot: Ashgate, 2007. P. 85–103.
26. Mercosur Parliament: <http://www.parlamentodelmercosur.org> (дата звернення: 02.07.2023).
27. Moran, M. *Politics and governance in the United Kingdom*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 2017. 576 p.
28. Netherlands. Kieswet. Geraadpleegd op 02-07-2023. Overheid.nl.
URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0004627/2023-01-01#AfdelingII> (дата звернення: 02.07.2023).
29. Palermo, F. Beyond Second Chambers: Alternative Representation of Territorial Interests and Their Reasons. *Perspectives on Federalism*. 2018. Vol. 10, Is. 2. P. 50–72.
30. Papastergiadis, N. *The turbulence of migration: Globalisation, deterritorialization and hybridity*. Cambridge: Polity Press. 2000. 256 p.
31. Pfisterer, T. Intergovernmental Relations in Switzerland: An Unfamiliar Term for a Necessary Concept / Poirier Johanne, Saunders Cheryl and Kincaid John (eds), *Intergovernmental Relations in Federal Systems*. Oxford Univ. Press. 2015. P. 379–410.
32. Poirier, J., Saunders C., Kincaid J. Intergovernmental Relations in Federal Systems. *Comparative Structures and Dynamics. Forum of Federations and IACFS*: Oxford Univ. Press, 2015.
URL: <https://www.coalicionegicp.com.ar/wp-content/uploads/2017/03/Poirier-et-al2015.pdf> (дата звернення: 02.07.2023).
33. Pronunciamientos Parlamento Andino [Заяви парламенту Анд].
URL: <https://biblioteca-parlamentoandino.janium.net/janium-bin/referencista.pl?Id=20230703091314> (дата звернення: 03.07.2023)
34. REGLEG. The Conference of European Regions with Legislative Power.
URL: https://web.archive.org/web/20161105210826/http://regleg.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=96&Itemid=83 (дата звернення 30.03.2021).
35. Rehfeld, A. *The concept of constituency: political representation, democratic legitimacy and institutional design*. Cambridge: Cambridge University Press. 2005. 259 p.
36. Ruggiu, I. Contro la Camera delle regioni: istituzioni e prassi della rappresentanza territoriale, Jovene, Napoli. 2006. 413 p.
37. Scarrow, Susan. Political Career Paths and the European Parliament. *Legislative Studies Quarterly*. 1997. Vol. 22, Is. 2. P. 253–262.
38. Stolz, K. Should unionists support PR? Electoral systems, party systems and territorial integration in the United Kingdom. *British Politics*. 2019. Vol.14, Is.3. P. 269–289.
39. Stolz, K., Linhart E. Territorial variation in territorial representation: the local base of Westminster MPs. *British Politics*. 2022. URL: <https://link.springer.com/article/10.1057/s41293-022-00205-y> (дата звернення: 03.07.2023)
40. Tratado Constitutivo Del Parlamento Andino. Versión, 1979.
URL: https://biblioteca-parlamentoandino.janium.net/janium/Referen/tratado_constitutivo_PA.pdf
41. Tsebelis, G. Decision Making in Political Systems: Veto Players in Presidentialism, Parliamentarism, Multicameralism and Multipartyism. *British Journal of Political Science*. 1995. Vol. 25. P. 289–325.
42. Wolfgang, L. Abschied vom deutschen Konsensmodell? Zur Reform des Föderalismus. *Aus Politik und Zeitgeschichte*. 1999. Vol. 13. P. 12–23.
43. Uzun Yu. V. Appropriation of space: organization of interaction in complex political systems. Odesa: Phoenix, 2021. 378 p.

Uzun Y. V. Architecture of the regional representation in systems of multilevel relations

The paper analyses the complex of institutions that perform the functions of regional representation in the context of global transformation of territorial and political systems. It is noted that glocalisation as a specific process of the second half of the twentieth century has led to: 1) the rise of the role of regions of different scales in the implementation of the global action programme aimed at ensuring the needs and human rights, interests of local regional communities, 2) strengthening the functional capacity of subnational regions by reducing the distance of political participation in supranational integration macro-regional systems. The paper demonstrates the theoretical and methodological basis for the formation of a new architecture of glocal political relations, which is constructed on the basis of the following principles: rejection of "methodological nationalism", accompanied by the definition of localities and regions as the main object of research; replacement of the top-down logic of analysis (from the state to regions and localities) with the bottom-up logic (from self-government systems to national systems and supranational systems such as the EU); substantiation of political space as the result of cooperation of social and political actors. The paper is built around several problems of constitutionalising regional representation in political systems: 1) the correlation of territorial and political contexts of regional

participation in systems of macro-regional integration interaction; 2) electoral systems that technically provide models of representation; 3) parliamentary supranational macro-regional representation, by which each elected region represents itself in the global context of international relations; 4) parliamentary and extra-parliamentary ways of representing subnational regions. The paper concludes that the process of institutionalisation of extra-parliamentary forms of regional representation is underway, which are replacing the traditional form of territorial representation represented by bicameralism. The modern logic of institutionalisation is based on the recognition of asymmetric functionally determined forms of representation of regional interests in networks of intergovernmental structures, built not so much on the basis of the representation model as on the basis of participation and coordination.

Keywords: *region, multi-governmental relations, subnational representation, supranational representation, comparative constitutionalism, electoral system, lobbying, territorial policy, human rights*